

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Визначено внутрішні та зовнішні потенційні фактори, що мають вплив на економічне становище України. Результати аналізу показників діяльності найбільш крупних машинобудівних підприємств Донецького регіону дозволили виокремити особливості управління розвитком промислового виробництва.

Ключові слова: управління розвитком, потенціал розвитку, промислове виробництво, підприємство.

Определены внутренние и внешние потенциальные факторы, которые имеют влияние на экономику Украины. Результаты анализа показателей деятельности наиболее крупных машиностроительных предприятий Донецкого региона позволили выделить особенности управления развитием промышленного производства.

Ключевые слова: управление развитием, потенциал развития, промышленное производство, предприятие.

Identified potential internal and external factors that have an impact on the economy of Ukraine. The analysis of the performance of the largest machine-building enterprises of Donetsk region it possible to identify particular management of development of industrial production.

Key words: management development, capacity development, manufacturing, enterprise.

Постановка проблем у загальному вигляді

Динамізм ринкового оточення робить необхідним впровадження на промислових підприємствах системи управління розвитком виробництва. Загострення конкуренції, посилення взаємозв'язків у системі «передові знання – виробництво – розподіл» кардинально змінюють необхідну виробничу модель порівняно з традиційною. Сучасне виробництво знаходить властивість безперервних змін, що висуває на перший план значимість ефективного управління розвитком виробництва. Без ефективного управління розвитком виробництва, яке повинно відповідати вимогам гнучкості, новаторства, своєчасності, безперервності вдосконалення, неможливе ефективне функціонування підприємства.

Для підприємств, що не відповідають сучасним вимогам економічного, науково-технічного та соціального рівня розвитку, необхідне не тільки вдосконалення системи управління виробництвом, а й цілеспрямоване управління його розвитком. Більшість вітчизняних і зарубіжних економістів та фахівців у галузі економіки та управління вважають, що проблеми в вітчизняній економіці пов'язані з проблемами формування нового, адекватного змінним реаліям бачення управління розвитком виробництва на промислових підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Загальні закономірності управління розвитком промислових підприємств сформульовані в роботах Й. Шумпетера [1], М. Кондратьєва [2], Г. Мінцберга [3], О. І. Амоші [4], В. М. Геєця [5], М. О. Кизима [6], М. М. Лепи [7], О. М. Тридіда [9] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми

Водночас процес управління розвитком промислового виробництва є недостатньо вивченою областю вітчизняного менеджменту. Розгляд даної проблеми актуальний з позицій практики, в якій не достатньо науково-обґрунтованих методичних рекомендацій, що дозволяють підвищити ефективність використання управлінського потенціалу промислових підприємств, прискорити їхній технологічний розвиток і забезпечити конкурентоспроможність. У зв'язку з цим, проблема визначення особливостей управління розвитком промислового виробництва набуває актуальності й практичної значимості.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення особливостей управління розвитком промислового виробництва в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження

Впродовж 2010 року українська економіка мала поступове відновлення після глибокої рецесії в 2009 році. На початку 2010 року відновлення економіки відбулось в основному за рахунок експорту. З другого кварталу 2010 року серед найвпливовіших факторів зростання стало відновлення ринку внутрішнього споживання, зростання ВВП складо 4,2 % (рис. 1) [10].

Водночас імпорт збільшився також, що мало вплив на збільшення дефіциту торгового балансу (рис. 2) [10].

На думку експертів з *The Bleyzer Foundation*, в 2011-2012 рр. прогнозується збільшення ВВП на рівні 4 % в силу послаблення поточних джерел зростання [11] (табл. 1).

Рис. 1. Динаміка зростання ВВП, %

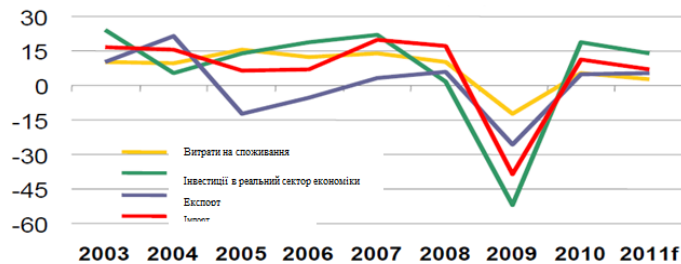

Рис. 2. Динаміка показників зростання складових ВВП, %

Таблиця 1

Основні індикатори макроекономічного розвитку України

№ з/п	Показники	2003-2005 (середнє значення)	2006	2007	2008	2009	2010
1	Реальний ВВП, %	8,1	7,3	7,9	2,3	-14,8	4,2
2	Сальдо бюджету, в % від ВВП	-1,7	-0,7	-1,5	-2,1	-8,5	-7,2
3	Інфляція, %	10,3	11,6	16,6	22,3	12,3	9,1
4	Обмінний курс грн до дол США	5,2	5,05	5,05	7,7	8,0	8,0
5	Державний борг, в % до ВВП	17,7	11,0	8,7	9,2	20,5	25,4

Серед потенційних факторів, що мають вплив на економічне становище України та розвиток промислових підприємств, зокрема, виокремлюють:

Зовнішні:

1. Відновлення економік основних торгових партнерів України.
2. Зростання міжнародної конкурентоспроможності України.

3. Коливання цін на сировинні товари.

4. Можливість забезпечення зовнішнього фінансування для пролонгації зовнішнього боргу України.

За даними експертів [11], світова економіка та торгівля розширювалася швидше, ніж очікувалося в 2010 році (рис. 3).

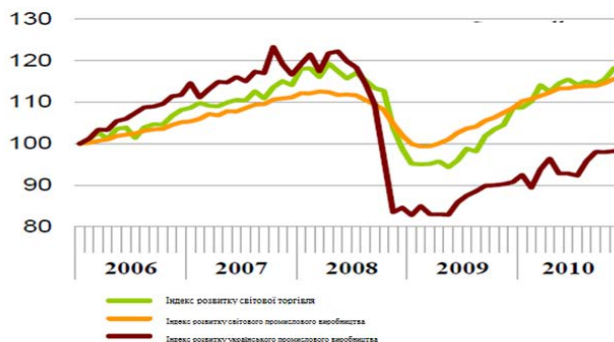

Рис. 3. Динаміка індексів розвитку світової торгівлі, промислового виробництва та українського промислового виробництва

Перспективи розвитку ринків економіки провідних країн світу у 2011-2012 рр. залишаються позитивними при підтримці потужного притоку капіталу та

внутрішнього споживання. Відновлення економіки в розвинутих країнах продовжиться, але кінцеві економічні показники будуть суттєво різнитися між країнами.

Лідером економічного зростання країн Єврозони буде залишатися Німеччина (2,2 %), далі – Франція (1,2 %) та Італія (1,0 %).

Прогнозується економічне зростання в Польщі (4,0 %), яке може бути прискорене за рахунок притоку інвестицій до Євро – 2012. Болгарія та Румунія почне економічне відновлення з відмітки 3,0 % та 1,5 % відповідно. Економіка Туреччини, іншого українського ринку, буде зростати енергійніше, на рівні 4,5 %, спираючись на потужний внутрішній попит.

У країнах СНД також прогнозується економічне зростання. Підтримка внутрішнього попиту Росії, відповідно до прогнозу [11], збільшиться на 4,5 %. У Казахстані також очікується зростання ВВП на 5 % в 2011 р.

У цілому перспективи економічного зростання для основних країн – торгових партнерів України – є сприятливими, що дозволить підтримати експорт України (рис. 4).

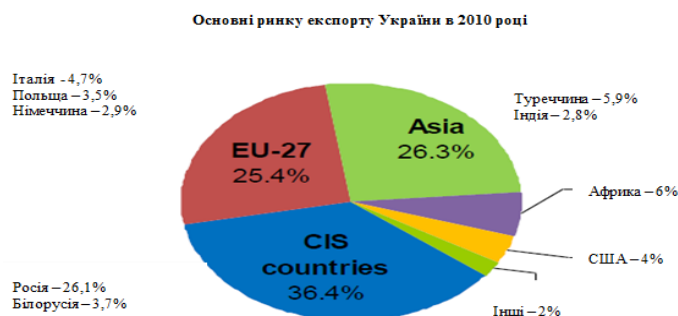

Рис. 4. Основні ринку експорту України в 2010 році [10; 11]

Серед внутрішніх потенційних факторів економічного розвитку промислових підприємств міжнародні експерти виокремлюють:

1. Адекватну стабілізаційну макроекономічну політику уряду.
2. Зростання внутрішнього попиту та доступність банківських кредитів.
3. Впровадження прогресивних економічних та інноваційно-технічних реформ [11-13].

Таким чином, на сучасному етапі господарювання суб'єктів економічної діяльності спостерігаються позитивні посткризові тенденції відновлення бізнес-процесів у зовнішньому середовищі [8]. Для отримання об'єктивної оцінки особливостей управління розвитком машинобудівного виробництва в сучасних умовах необхідно провести аналіз показників діяльності найбільш крупних вітчизняних машинобудівних підприємств (табл. 2-4).

Таблиця 2

**Основні показники розвитку найбільш крупних машинобудівних підприємств у
Донецькому регіоні в 2008 році**

№ з/п	Назва підприємства	Чистий дохід	Чистий прибуток	Кількість працівників	Активи разом	Чисті активи
1	Норд ВАТ	1,308,844.00	13,416.00	6,557	534,366.00	288,800.00
2	Дружківський машинобудівний завод ВАТ	762,307.00	25,646.00	3,255	760,581.00	172,703.00
3	Донецькгірмаш ВАТ	236,294.00	(36,396.00)	1,433	200,577.00	(8,490.00)
4	Старокраматорський машинобудівний завод ВАТ	220,330.00	10,158.00	0	347,746.00	97,372.00
5	Інтертехніка ЗАТ	219,044.00	10,800.00	0	125,298.00	43,469.00
6	Горлівський машинобудівний ЗАТ	210,209.00	7,075.00	1,536	275,553.00	88,580.00
7	Грета ВАТ	141,376.00	8,491.00	0	122,622.00	57,792.00
8	Ясинуватський машинобудівний завод ВАТ	130,511.00	252.00	1,232	289,681.00	205,910.00
9	Маріупольський термічний завод ВАТ	124,490.00	(1,688.00)	429	25,679.00	15,813.00
10	Гормаш Рутченківський завод ВАТ	101,844.00	436.00	1,140	218,694.00	56,017.00

Отже, у 2008 році загальний чистий дохід найбільш крупних машинобудівних підприємств Донецького регіону склав 4 млрд 828 млн 627 тис. грн. Чистий дохід ВАТ «НОРД» склав 1 млрд 308 млн 844 тис. грн, що майже вдвічі перевищило показник ВАТ «Дружківський машинобудівний завод» – 762 млн 307 тис. грн. Чисельність працівників ВАТ «НОРД» у 2008 році склала 6,557 тис. чол. та 3,255 тис. чол. – на ВАТ «Дружківський машинобудівний завод».

У 2009 році сукупний чистий дохід машинобудівних підприємств збільшився майже

вдвічі та склав 7 млрд 810 млн 65 тис. грн, кількість працівників збільшилася на 12 тис. 221 чол., порівняно з 2008 роком, та склала 39, 481 тис. чол. Лідером за обсягом чистого доходу був ЗАТ «НКМЗ» – 2 млрд 728 млн 799 тис. грн, кількість працівників склала 14, 977 тис. чол. Посунулися позиції лідерів 2008 року: чистий дохід ВАТ «НОРД» зменшився на 3 млрд 804 млн 270 тис. грн, проте підприємству вдалося зберегти кількість працівників. Величина чистого доходу ВАТ «Дружківський машинобудівний завод» у 2009 році майже не змінилася та склала 710 млн 297 тис. грн.

Таблиця 3

**Основні показники розвитку найбільш крупних машинобудівних підприємств у
Донецькому регіоні в 2009 році**

№ з/п	Назва підприємства	Чистий дохід	Чистий прибуток	Кількість працівників	Активи разом	Чисті активи
1	Новокраматорський машинобудівний завод ЗАТ	2,728,799.00	773,408.00	14,977	3,806,105.00	2,678,293.00
2	Норд ВАТ	1,024,357.00	(42,987.00)	6,557	534,003.00	243,303.00
3	Дружківський машинобудівний завод ВАТ	710,297.00	533.00	3,174	803,028.00	173,239.00
4	Топаз ВАТ	283,841.00	24,228.00	1,225	209,368.00	89,988.00
5	Горлівський машинобудівний ЗАТ	244,101.00	(37,461.00)	1,536	308,808.00	51,118.00
6	Старокраматорський машинобудівний завод ВАТ	236,839.00	(12,625.00)	0	333,995.00	85,910.00
7	Інтертехніка ЗАТ	219,765.00	(6,446.00)	0	128,209.00	37,023.00
8	Грета ВАТ	198,902.00	3,268.00	0	158,220.00	62,174.00
9	Костянтинівський завод металургійного обладнання ТОВ	198,123.00	2,646.00	109	64,245.00	6,909.00
10	Ясинуватський машинобудівний завод ВАТ	195,555.00	(66,356.00)	1,232	236,357.00	139,571.00

Таблиця 4

**Основні показники розвитку найбільш крупних машинобудівних підприємств у
Донецькому регіоні в 2010 році**

№ з/п	Назва підприємства	Чистий дохід	Чистий прибуток	Кількість працівників	Активи разом	Чисті активи
1	Норд ВАТ	807,333.00	180.00	6,557	502,695.00	241,327.00
2	Дружківський машинобудівний завод ВАТ	620,405.00	(78,474.00)	3,063	928,572.00	94,764.00
3	Старокраматорський машинобудівний завод ВАТ	546,595.00	2,654.00	0	589,636.00	89,470.00
4	Костянтинівський завод металургійного обладнання ТОВ	246,337.00	6,130.00	109	92,607.00	12,923.00
5	Топаз ВАТ	208,250.00	5,137.00	1,225	240,426.00	86,598.00
6	Грета ВАТ	200,944.00	12,898.00	0	172,631.00	75,072.00
7	Гормаш Рутченківський завод ВАТ	98,409.00	(1,904.00)	0	270,402.00	50,962.00
8	Донецькгірмаш ВАТ	87,969.00	(24,197.00)	1,308	266,710.00	(23,234.00)
9	Експеримент донецький машинобудівельний завод ВАТ	46,235.00	(448.00)	0	84,178.00	3,402.00
10	Краматорський завод важкого верстатобудування ВАТ	45,198.00	(5,462.00)	0	628,191.00	415,975.00

Найгіршим з аналізованих виявився 2010 рік. Сукупна величина чистого доходу склала 3 млрд. 273 млн. 620 тис. грн, кількість працівників скоротилися до 17 тис. 665 чол. Проте колишнім лідерам попередніх років вдалося підтримати досягнутий рівень, за винятком ЗАТ «НКМЗ». Отримані результати аналізу свідчать про наявність фінансового потенціалу вітчизняних машинобудівних підприємств до впровадження інноваційних процесів навіть у кризові для національної економіки роки, проте дані інноваційної активності підприємств свідчать про зворотне.

Висновки

Проведений аналіз особливостей управління розвитком підприємств машинобудування виявив

позитивні перспективи економічного зростання для основних країн – торгових партнерів України, що дозволить підтримати експорт вітчизняних промислових виробників та внутрішні фактори розвитку інноваційно-технологічних процесів на підприємствах, що спираються на потужне фінансове та кадрове забезпечення. Проте визначені особливості управління розвитком промислового виробництва свідчать про відсутність дієвих механізмів формування та використання інноваційно-технологічного потенціалу, що виражено в повільних темпах зростання питомої ваги інноваційної продукції в загальній кількості виробництва та впровадження нових технологічних процесів на промислових підприємствах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития (исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 456 с.
2. Кондратьев Н. Д. Проблемы экономической динамики / Н. Д. Кондратьев. – М. : Экономика, 1989. – 525 с.
3. Минцберг Г. Стратегический процесс / Г. Минцберг, Дж. Б. Куинн, С. Гошал ; [пер. с англ.]. – СПб. : Питер, 2001. – 688 с.
4. Амоша О. І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та їх рішення / О. І. Амоша // Економіст. – 2005. – № 6. – С. 28-32.
5. Гець В. Інноваційно-інноваційний шлях розвитку – модернізаційний проект розвитку української економіки і суспільства на початку XXI століття / В. Гець // Банківська справа. – 2003. – № 4. – С. 3-32.
6. Кизим Н. А. Организация крупномасштабных экономико-производственных систем / Н. А. Кизим. – Х. : Бизнес Информ, 2000. – 108 с.
7. Лепа Н. Н. Моделирование процессов управления развитием промышленных предприятий : монография / Н. Н. Лепа, Р. Н. Лепа, А. И. Пушкарь ; [под ред. Н. Н. Лепы]. – Донецк : Юго-Восток, Лтд, 2005. – 348 с.
8. Грозний І. С. Розвиток промислового виробництва: методи, моделі та інструменти : монографія / Грозний І. С., Лепа Р. М. та ін. ; [під заг. ред. І. С. Грозного] / НАН України, Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2010. – 338 с.

9. Тридед А. Н. Модели стратегий предприятия / А. Н. Тридед // Вестник Харьковского гос. политех. университета. – 2000. – № 92. – С. 158–161.
10. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
11. Country Reports & Presentations [Електронний ресурс] // Офіційний сайт The Bleyzer Foundation. – Режим доступу : <http://www.bleyzerfoundation.org/>.
12. Developing World Lags on Global Targets Related to Food, Nutrition, Says IMF-World Bank Report [Електронний ресурс] // Офіційний сайт The world bank. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org/>.
13. World Economic Outlook (WEO) Reports [Електронний ресурс] // Офіційний сайт IMF. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/>.

Рецензенти: Горлачук В. В., д.е.н., професор;
Верланов Ю. І., к.е.н., професор.

© Грозний І. С., Коверга С. В., 2012

Дата надходження статті до редколегії: 14.05.2012 р.

ГРОЗНИЙ Ігор Сергійович – директор науково-дослідного центру інформаційних технологій Інституту економіки промисловості НАН України, к.е.н., старший науковий співробітник (м. Донецьк).

Коло наукових інтересів: особливості управління розвитком промислового виробництва.

КОВЕРГА Сергій В'ячеславович – провідний співробітник, к.е.н., доцент НІЦІТ Інституту економіки промисловості НАН України, м. Донецьк.

Коло наукових інтересів: особливості управління розвитком промислового виробництва.